

Egymással nem, vagy csak távolról érintkező nyelvi világok ábrázolása és ütköztetése az *Esti* egészében folyamatosan termeli azokat a kognitív diszsonanciákat, amelyek a nyelvek mögötti értékvilágok, mentalitások és hagyományok párbeszédbe léptetésének igényét mutatják. Ez a kulturális kommunikativitás Kosztolányi nyelvhasználatának közösségi jellegét idézi, azt a Balassa által *common sense*-típusú világképnek nevezett, „a közös (józan)észhasználat világának színterén”¹³ megvalósuló dialógust, amely valami együttesen megosztható helyre invitálja az olvasót.

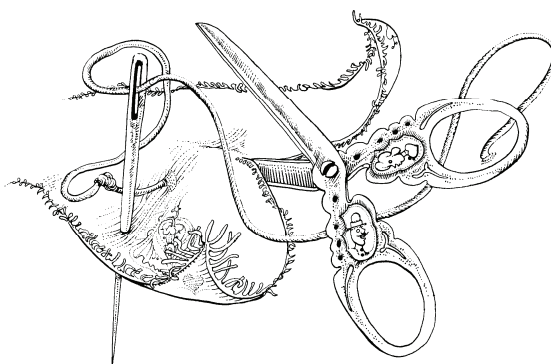
„Az irodalom nyelve nem megértésre, hanem megismerésre törekszik” (E 353.), olvasható az *Esti* egyik fejtegetésében, és a megismerésnek ez a vágya szövö meg a regény nagyon erős műfajelméleti, hagyománytörténeti, ideológiakritikai, és poétikai kérdéseket érintő reflexív hálózatát. Mindez pedig a kötet talán legfontosabb tétje, az önmegismerés, az önéletrajziaság műfaji kérdésköre felé sodorja az író szöveget.

Az *Esti* úgy vet számot saját múltjával és hagyományaival, hogy élvezettel végigjártssza, összeveti egymással eddigi kísérleteit, technikáit, regisztereit. Olyan önéletrajzot ír, amelyben – Musil szavaival – minden „az és mégsem az”, és a szöveg e „mégsem” bizonytalan terében formálja, alakítja magát.

Alighanem ennek az önvizsgálati, önmegismerő irányultságnak köszönhetően az *Esti* nem lép túl azon a poétikai horizonton, ami mindezidáig is jellemezte Esterházy prózáját. Azt hiszem, új regénye többé-kevésbé érvényes módon értelmezhető a régebbi művek által felkínált kérdésirányok felől, és nem is nagyon javasol meglepően új szempontokat és válaszlehetőségeket.

Most már csak az a kérdés, hogy ez a látszólagos tanácstalanság, a szöveg múltjának a már jól bemért kereteken belüli átmozgatása megtorpanásnak, vagy inkább rákészülésnek, egy újszerű kezdet ígéretének tekinthető-e.

Szabó Gábor



¹³ Balassa Péter: A bolgár kalauz, in: uő: A bolgár kalauz, Pesti Szalon 1996. 7.